

здобувач кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності
Національного університету «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»

БЕЗПЕКА ПАЦІЄНТА ЯК СКЛАДОВА ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ

Проблема безпеки як соціального явища є однією із глобальних проблем сучасності. Безпека є невід'ємною характеристикою й умовою життя та діяльності особи, суспільства, держави. За шкалою цінностей цивілізації вона посідає провідне місце. Конституція України проголосила, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Це означає, що безпека людини висувається на перше місце серед найбільш вагомих аспектів безпеки.

Безпека людини – це об'єктивний стан і суб'єктивне відчуття фізичної, майнової, соціальної (матеріальної), психологічної і моральної захищеності людини, її прав і свобод [7, с. 57]. У зв'язку з багатобічністю потреб людини, виділяють такі види її безпеки: особисту (фізичну), громадську (політичну), кримінологічну, економічну, соціальну, культурну, екологічну, майнову, підприємницьку, інформаційну, трудову. Особливе значення для людини має особиста безпека, що полягає, в першу чергу, у захищеності життя та здоров'я.

Кожна людина має невід'ємне та непорушне право на охорону здоров'я. Його ядром є право на медичну допомогу, реалізуючи яке шляхом звернення до лікувально-профілактичної установи, особа набуває статусу пацієнта. Поняття «пацієнт» в перекладі з латинської мови *patiens (patientis)* означає терплячий, страждаючий [1, с. 612]. Легальне визначення поняття «пацієнт» міститься в ст. 3 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», відповідно до якої пацієнт – це фізична особа, яка звернулася за медичною допомогою та/або якій надається така допомога [4]. У теорії медичного права пацієнт визначається як особа, яка звернулася за наданням профілактичної, діагностичної, лікувальної чи реабілітаційно-відновної допомоги до закладу охорони здоров'я будь-якої форми власності чи медичного працівника

індивідуальної практики незалежно від стану здоров'я або добровільно погодилась на проведення медико-біологічного експерименту [6, с. 45]. Тобто, для набуття статусу пацієнта у людини повинні виникнути реальні правовідносини з лікувально-профілактичним закладом незалежно від його форми власності, які ґрунтуються на зверненні людини до цього закладу за медичною допомогою або участі її у експерименті.

Здоров'я населення і кожної окремої людини має визначальне значення для існування і розвитку держави. Сьогодні, як ніколи гостро, стоїть питання про забезпечення здоров'я населення, оскільки нездорова нація не має шансів на розвиток та прогрес. На думку В.М. Пашкова, збільшення кількості захворювань, зменшення чисельності осіб з високими показниками здоров'я, підвищення рівня смертності людей працездатного віку, скорочення тривалості життя, продовження демографічної кризи на віддалену перспективу створюють реальну небезпеку відтворення низьких показників здоров'я наступних поколінь, свідчать про дисфункцію системи охорони здоров'я України та створюють в цілому загрозу національній безпеці України [5, с. 16-17].

Основи захисту прав та безпеки пацієнтів визначені у Міжнародному кодексі медичної етики 1949р., Лісабонській декларації про права пацієнта 1981р., Положенні про захист прав і конфіденційності пацієнта 1993р., Декларації про політику в галузі забезпечення прав пацієнта в Європі 1994р. та інших міжнародно-правових актах. Відповідно до ст. 9 Європейської хартії прав пацієнтів 2002 р. кожна особа має право захисту від шкоди, яка може бути їй заподіяна через неякісне функціонування системи надання медичної допомоги, злочинну недбалість чи лікарську помилку, та має право на отримання медичної допомоги, що відповідають стандартам високого ступеня безпеки [3].

На 55 сесії Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я Секретаріат Всесвітньої організації охорони здоров'я [2] акцентує увагу на тому, що головна причина негативних наслідків та проблем забезпечення безпеки пацієнтів полягає в недоліках концепцій, організації та робіт, а не в індивідуальних медичних послугах або окремих медичних виробках. Створення механізмів забезпечення

безпеки пацієнта передбачає необхідність виконання складної загальносистемної роботи, яка включає широкий спектр заходів, пов'язаних з підвищенням ефективності, безпеки навколишніх умов та управління ризиками, безпечне використання медичних препаратів, безпечність обладнань, безпечну клінічну практику, безпечні умови медико-санітарної допомоги. Безпека пацієнтів стосується всіх галузей медичної допомоги та всіх її учасників, і, як наслідок, потребує комплексного багатостороннього підходу до виявлення і усунення існуючих та потенційних ризиків і загроз для безпеки пацієнтів в окремих установах, а також пошук загальних довгострокових рішень та застосування їх в межах всієї системи охорони здоров'я. Безпека пацієнта має бути основоположним принципом надання медичної допомоги.

Поняття «безпека пацієнта» відповідно до етимології цього словосполучення, означає відсутність небезпеки, тобто відсутність яких-небудь загроз особистості, яка звернулася за медичною допомогою та/або якій надається така допомога. За своїм змістом «безпека пацієнта» передбачає, з одного боку відсутність небезпеки, а з іншого – наявність стану захищеності життєво важливих інтересів пацієнта, від загроз, посягань і небезпек.

Відзначивши характерні риси поняття «безпека пацієнта», автор тез вважає найбільш вдалим наступне його визначення: безпека пацієнта – це стабільний стан надійної захищеності та забезпеченості життєво важливих, гарантованих Конституцією та законами України, прав, свобод і законних інтересів особи, яка звернулася за медичною допомогою та/або якій надається така допомога, від ризиків, загроз, небезпек та шкідливих впливів будь-якого роду.

На сучасному етапі державотворення в нашій країні особливого значення набуває проблема законодавчого закріплення поняття «безпека пацієнта». У чинному законодавстві відсутнє дане поняття. Легальне визначення поняття «безпека пацієнта» дало б змогу: 1) офіційно закріпити юридичну природу такого складного соціально-медичного і правового феномена, як безпека пацієнта; 2) надати поняттю, що розглядається, обов'язкового значення; 3) сформулювати чіткі критерії для відмежування його від суміжних юридичних

категорій; 4) забезпечити єдність подальшої правотворчої та правозастосовної діяльності в сфері забезпечення належного рівня безпеки пацієнтів; 5) надати органам публічної влади, а також громадським об'єднанням упевненості в правильності рішень, що приймаються у зв'язку із забезпеченням безпеки пацієнта; 6) підвищити рівень правової активності громадян у боротьбі із загрозами та небезпеками, з якими стикаються пацієнти.

Таким чином, питання безпеки пацієнта є актуальним, що обумовлює необхідність дослідження проблем стану і розвитку системи забезпечення прав та безпеки пацієнта в Україні, її правових, організаційних та інших складових. Безпека пацієнта є складовою частиною особистої безпеки та має забезпечуватись виваженою й ефективною державною політикою всіх рівнів.

Науковий керівник – канд. юрид. наук., доцент Компанієць Ігор Миколайович

Література:

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. – 992с.

2. Доповідь Секретаріату Всесвітньої організації охорони здоров'я «Якість медико-санітарної допомоги: безпека хворих» від 23.03.2002 № А55/13 [Режим доступу]: http://apps.who.int/gb/archive/pdf_files/WHA55/ra5513.pdf

3. Європейська хартія прав пацієнтів від 15.11.2002р. [Режим доступу]: <http://psoriasis.in.ua/documents/hartia.pdf>

4. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 № 2801-XII [Режим доступу]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>

5. Пашков В.М. Господарсько-правова політика у сфері охорони здоров'я: проблеми вітальної безпеки / В.М. Пашков. – К.: МОРІОН, 2007. – 152с.

6. Стеценко С.Г. Медичне право України: Підручник для студентів вузів / С.Г. Стеценко, В.Ю. Стеценко, І.Я. Сенюта. – К.: Правова єдність, 2008. – 507с.

7. Тихий В., Панов М. Право людини на безпеку (конституційно-правові аспекти) // Вісник Конституційного суду України. – 2000. -№ 6. – С. 57-61.